

KELÂM KİTAPLARINDAKİ İNANÇ KONULARI VE KULLANILAN ZAYIF HADİSLER

Prof. Dr. Yunus Vehbi YAVUZ

Ehl-i Sünnet'e bağlı inanç kitaplarında dikkatimizi çeken iki önemli husûs vardır. Bunlardan biri inanç kitaplarında yer alan bâzı konular, diğeri zayıf ve uydurma hadislerin inanç kitaplarında yer almasıdır. Kur'ân insanların inançlarını düzeltmek, inanılması gerekli olan husûsları göstermek için bizlere gönderilmiş kutsal bir kitaptır.

İnanç konularında en başta yer alması gereken husûs Tevhîd inancı ile bu inancın alternatifi olan şirkdir. Tevhîd inancına yer verildiği halde, Ehl-i Sünnet inanç kitaplarında şirk ve şirkin çeşitleri üzerinde detaylı bir şekilde durulmamış, insanların en büyük günahlardan biri olan şirkten sakınmaları için nasıl bir yol izlemeleri gerektiği üzerinde yeterince bilgi verilmemiştir. Oysa Kur'ân baştan sona insanları şirkten ve şirkin her çeşidinden sakındırmış olup bu konuda yüzlerce âyet vardır. inanç kitaplarında bu âyetlerin yeterince işlendiğini göremekteyiz. Oysa müslümanların her asırda ve her dönemde şirkte karşı son derece hassas ve uyanık bulunmaları gerekir. İnsanın insana ya da eşyâya tapmasına sebep olan husûs şirkin tehlikesini en üst düzeyde kavrayamaktır. Bugün İslâm dünyasında yaygınlaşan şirkte dâir bâzı hareketlerin temelinde müslümanların bu alanda gereken şekilde bilinçlendirilmemesi yatmaktadır. Nerede ise insanlar insanlara tapacak, hattâ tapmanın gerekleri yerine getirildiği halde bunun sâdece ismi kalmakta, ismi söylenmemektedir. inanç kitap-

larında şirkle ilgili konulardan çok, kökü târihte kalmış bâzı tartışmaların yer almasının bunda etkisi büyük olsa gerektir. Konunun bu açıdan geniş çaplı araştırmalarla ortaya konmasında yarar görmekteyiz.

İnanç kitaplarında yer aldığı halde, Kur'ânî açıdan büyük bir önemi taşımayan ve bizim dikkatimizi çeken bâzı konuları aşağıda kaydetmek istiyoruz:

1-Kible ehlinden fâsık ya da takvâ olan herkesin arkasında namazı kılarız, bunlardan ölenlerin cenâze namazlarını kılarız.

2-Devlet başkanlarına ve yöneticilerimize, zâlim de olsalar karşı çıkmayı câiz görmeyiz, onların aleyhine çağrıda bulunmayız. Kötülüğü emretmedikleri müddetçe elimizi onların tâ'at çizgisinden dışarı çıkarmayız, onlara itâ'ati farz olan Allah'a itâ'at kabûl ederiz. Onların düzelmesi ve âfiyette olması için duâ ederiz.

3-Adâlet ve emânet sâhibi kimseleri severiz, zâlim ve hıyânet sâhibi kimselere buğzederiz.

4-Seferde ve hazarda mestle üzerine meshetmeyi câiz görürüz.

5-Hacc ve cihâd müslüman devlet adamları ile berâber, ister fâsık olsun, ister takvâ olsun müslüman devlet adamları eşliğinde kıyâmete kadar sürecektir. kötülükle ananlar yoldan çıkmıştır. (Akîdetüt-Tahaviyye)

7-Bir selâmda üç rekât vitir namazı kılmak haktır.

8-Durgun olan az miktardaki sudan abdest almanın câiz olmadığına inanmak haktır.

9-Mestleri çıkardıktan sonra iki ağağı su ile abdestte yıkamak haktır.

10-Abdesti yenilemenin hak olduğuna inanmak gerekir.

11-İmânın artmaz-eksilmez, olduğuna inanmak haktır.

12-Ebû Bekir ile Ömer'in bir zamanlar kiliseye gidip de orada aslâ puta tapmadıklarına inanmak haktır. (*Kitâbu's-Sevâdi'l-A'zam'dan*)

13-Aşere-i Mübeşşere'nin cennetlik olduğuna şahidlik ederiz.

14-Hurma suyunun haram olduğunu kabûl etmeyiz. (*Akâidu'n-Neseî ve Fıkhul-Ekber'den*)

15-Emr-i bil-ma'rûf emredilen şeye tâbidir. Eğer emredilen şey vâcib ise emri bi'l-ma'rûf yapmak vâcib, eğer mendûb ise mendûbdur. Emr-i bi'l-ma'rûf'un şartı, fitneye sebep olmak, kabûl edilir olduğuna sanmaktır. (*Akâid-i Adûdiyye*)

16-Peygamberlerden sonra insanların en faziletlisi Ebû Bekir, ondan sonra Ömer, ondan sonra Osman, ondan sonra Ali'dir.

17-Ramazân gecelerinde Terâvih namazı kılmak sünnettir.

18-Hz. Peygamber'in ana-babası Câhiliyye durumu üzerinde ölmüşlerdir.

19-Kâsım, Tâhir ve İbrâhîm Hz. Peygamber'in oğulları, Fâtıma, Zeyneb, Rukiyye ve Ümm-ü Gülsüm Hz. Peygamber'in kızları idiler. (*Fıkhul-Ekber'den*)

20-Hz. Peygamber'in hanımları Hz. Hatîce, Hz. Sevde, Hz. Âişe, Hz. Hafsa Hz. Ümm-ü Seleme, Hz. Ümm-ü Habibe, Zeyneb Binti Cahş, Zeyneb Binti Huzeyme, Hz. Meymûne, Hz. Cüveyriye, Hz. Safiyye'dir. (*el-Fıkhul-Ekber, Aliyyü'l-Karî şerhinden*)

Bu maddeleri sırasıyla ele alıp inceleyelim. "*Fâsık ya da takvâ sâhibi herkesin arkasında namaz kılarız, cenâze namazlarını da kılarız*" Bu maddede yer alan konu herşeyden önce fıkıh kitaplarını ilgilendirmektedir. Dolayısıyla fıkıh kitaplarında yer alması gerekir. Ayrıca Fıkıh kitaplarında imamlık yapacak kişinin cemâ'atin en takvâ kişisi olması gerektiği yapılan sıralamalardan anlaşılmaktadır. Yâni bu madde fıkıh kitaplarında yer alan bilgi ile çelişmektedir. Olsa olsa bu madde, zâlim olan devlet adamlarının arkasında Cumâ ve Bayram namazlarını kılmak istemeyen mü'minlerin direncini kırmaya yarar. Çünkü İslâmî ölçülerde hiç bir mü'min, fâsık bir imamın arkasında namaz kılmaya zorlanamaz. Olsa olsa hiçbir imamın bulunmadığı yerde en bilgili fakat fâsık olan bâzı kimselerin arkasında namaz kılmak için istisnâî bir hüküm niteliği taşıyabilir. İstisnâî bir durum bir inanç esâsı yapılamaz. Ayrıca Kur'ân insanları fâsık kimselerin arkasında namaz kılmak için gönderilmiş değildir. Bilâkis takvâyı emreder ve takvâ sâhibi insanlar arkasında namaz kılmayı emretmek ancak Kur'ân inancına uygun olabilir. Bu madde kanâ'atimizce siyâset adamlarının inançlar üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu maddenin inanç hâline getirilmesi ile zâlim devlet adamlarına karşı mü'minlerin direnci kırılmış oldu. Tek faydası budur.

İkinci maddede daha açık bir şekilde görüldüğü üzere, mü'minlere zâlim olan devlet adamlarına karşı çıkmamaları, onlar aleyhinde çağrıda bulunmamaları, onlara dâimâ itâ'at etme-

leri, devlet adamlarına duâcı olmaları, onlar lehine çağrıda bulunmaları düşüncesi bir inanç hâline getirilmek istenmektedir. Ehl-i Sünnet toplumunun neden pasif bir toplum olduğunun cevâbı bu maddede yatmaktadır. Akl-ı Selâm ile ve Kur'ânî bir bakış ile baktığımız zaman bu maddede yer alan husûsun inançlarımızla uzaktan ve yakından bir ilgisinin bulunmadığını görürüz.

Üçüncü maddede adâlet sâhibi kimseleri sevmek, hıyânet sâhiplerine buğzetmek tavsiye edilmekte, böylelerini hıyânetinden döndürmek, hâinleri ortadan kaldırmaktan bahsedilmektedir. Tehlike bu şekilde önlenmiş oluyor.

Dördüncü maddede mestler üzerine meshetmenin câiz görülmesi bir inanç hâline getirilmek istenmiştir. Oysa mestler üzerine mesh etmek fûrû' konusu olup fıkıh kitaplarında yer alması gerekir. Bu maddenin inanç kitaplarında yer almasının sebebi kanâ'atimize göre, çıplak olarak ayakları üzerine mesheden Şî'ilere karşı alternatif bir düşünce oluşturmak ve bu düşünceyi inanç hâline getirmeye çalışmaktır. Bunun inançla hiçbir ilgisi yoktur.

Hattâ İmâm-ı A'zam'ın menkîbe kitaplarında, mestler üzerine meshetmeyi câiz görmenin Ehl-i Sünnet âlâmetlerinden olduğu yazılıdır.

Beşinci maddede hacc ve cihâdın müslüman devlet adamları yönetiminde Kıyâmete kadar süreceği ifade ediliyor. Neden devlet adamları eşliğinde? Çünkü cihâd kapsamlı bir terim olup eğer düşmana karşı cephede savaşmak dışındaki anlamları ile alınırsa, o takdirde zâlim devlet adam-

larına karşı çıkmayı da içerecektir. Bu durum ise devlet yöneticilerinin işine gelmemektedir. Dolayısıyla sâdece devlet yöneticileri eşliğindeki cihâdan bahsedilmekte ve cihâdın ister zâlim olsun, ister takvâ sâhibi olsun, devlet adamları eşliğinde yapılması bir inanç hâline getirilmek istenmiştir. Ehl-i Sünnet dünyâsının neden cihâd konularında pasif kaldığının cevâbını burada aramak gerekir.

Altıncı maddede, seleften fıkıh ve nazar ehli olan âlimlerin hayırla anılması gerektiği, onları kötülükle ananların yoldan çıkan sapık kimseler olduğu vurgulanmaktadır. Bu konu ahlâk kitaplarının, tâlim-terbiye kitaplarının konusudur. Dolayısıyla eğitim-öğretim kitaplarında yer alması gerekirdi. Bunun inanç kitaplarına sokulması da Hâriciler ile Şî'ilere karşı olumsuz bir tutumun eseridir.

Yedinci maddede bir tek selâm ile üç rekât vitir namazı kılmanın hak olduğu bir inanç maddesi olarak inanç kitaplarında yer almıştır. Oysa Vitir namazı inanç konusu olmayıp ibâdetleri ilgilendirir. Bunun fıkıh kitaplarında işlenmesi gerekir. Nitekim işlenmiştir de... Ancak, Vitir namazı Hanefiler dışındaki mezheblere göre tek rekât olup tek selâm ile kılınmaktadır. Bunu inanç hâline getirmek Hanefî Mezhebinin fûrû'daki bir görüşünün ümmete kesin çizgileri ile kabûl ettirilmesini hedeflemiş olsa gerektir.

Sekizinci maddede, az miktarda ve durgun olan sudan abdest almanın câiz olmadığının hak olduğuna inanmak gerektiği ifade edilmiştir. Oysa bu mes'ele de fıkıh kitaplarında yer alan bir konu olup bir inanç hâline

getirilmemesi gerekirdi. Çünkü fıkhın fūrū' mes'elelerinde birbirine ters bir çok görüş yer almaktadır. Bunun tam tersini müdâfaa edenler de bulunabilir.

Dokuzuncu maddede abdestte mes-leri çıkardıktan sonra iki ayağı su ile yıkamanın hak oluşundan bahsediliyor. Oysa bu mes'ele inançlarımızla ilgili olmayıp yine fūrū' ile ilgilidir, fıkıh kitaplarında yer almıştır. Burada yer almasının hedefi, kanâ'atimizce Şî'ilerin alâmet-i fârikalarından biri olan ayaklar üzerine çıplak olarak meshetmelerine karşılık, Ehl-i Sünnete mensûb dünyâ nezdinde, ancak mestleri çıkardıktan sonra ayakların yıkanması gerektiğini kemikleşmiş bir amel durumuna getirmek, Şî'ilerden farketmek olsa gerekir.

Onuncu maddede, abdesti yenilemenin, yâni bozulduktan sonra abdesti yenilemenin önemini vurgulamak üzere bu mes'ele bir inanç durumuna getirilmiştir. Oysa bu ve benzeri mes'eleler fıkıh kitaplarında yer almıştır. inançla bir ilgisi yoktur.

On birinci maddede, îmânın artıp eksilme kabûl etmediği inanç esâsı olarak yer almıştır. Fakat îmânın artıp eksilmesi mü'minlerin günlük hayatlarını ilgilendiren bir husûs değildir. Bir tartışmanın inanç kitaplarına yansımadır. Hattâ Kur'ân îmânın artacağını ifâde etmektedir.¹

On ikinci maddede Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in bir zamanlar kiliseye gittikleri ve aslâ puta tapmadıkları bir inanç esâsı gibi kitaplarda yer almıştır. Oysa bu konunun Siyer ve İslâm Târihi kitaplarında yer alması gerekir. Bu konunun inanç kitaplarında yer alması,

1.bkz. el-Enfâl, 8/2; et-Tevbe, 9/123,124

bu iki Sahâbe büyüğünü kendilerine yöneltilen ithâmlardan kurtarmak için daha etkili bir yol izlemeyi hedeflemiş olabilir. Oysa Kur'ân bu iki Sahâbenin kiliseye gittiklerini fakat puta tapmadıklarını reddetmek için gönderilmemiştir. Bunun inanç esaslarımızla herhangi bir ilgisi yoktur.

On üçüncü maddede cennetle müjdelenen on Sahâbinin durumu müslümanların inanması gereken bir esas gibi kabûl edilmiştir. Oysa bu mes'ele de hadîs kitaplarında yer almış bir mes'ele olup inanç kitaplarını ilgilendirmemektedir.

On dördüncü maddede hurma suyunun helâl olduğunu kabûl ettirmeyi hedeflemekte ve bu konuyu bir inanç hâline getirme temâyülü göstermektedir. Oysa bu bir amel konusu olup inanılması gereken bir esas değildir. İlk dönemlerde âlimler arasında hurma suyunun keskin olduğu zaman haram mı helâl mi olduğu tartışmasını dile getiren bir husûstur.

On beşinci maddede fitneye sebep olmayacak şekilde; ancak emr-i bi'lma'rûf yapılabileceği vurgulanmaktadır. Oysa bu, nasslara aykırıdır. İyiliği emretmek ve kötülüklerden sakındırmak hiç bir zaman fitneye sebep olmaz. Olsa da bu durum iyiliği emretmekten vazgeçmeyi gerektirmez. Bu madde de yöneticilerin toplumu belli istikâmetlere yönlendirmesini hedeflemektedir. Bu bir saptırmadır. Aslâ bir inanç esâsı olmaz.

On altıncı maddede peygamberlerden sonra insanların en faziletli kişilerinin Ebû Bekir ile Ömer'in olduğu kaydedilmektedir. Bu iki zâtın üstünlüğü müslümanların inançlarını ilgilendir-

memektedir. Bu konu Siyer kitaplarının konusudur; inanç kitaplarında yer alması, onları kötöleyenlere karşı bir güç oluşturmayı hedeflemektedir.

On yedinci maddede Ramazan gecelerinde bilinen şekilde terâvih namazı kılmanın sünnet olduğuna inanmak gerektiği ifâde edilmiştir. Oysa Terâvih namazı sünnet bir namaz olup inancı değil, ameli ilgilendiriyor. Bu konunun inanç kitaplarına alınmasının sebebi, Terâvih namazını, Ehl-i Sünnet dünyasında kılındığı gibi kabûl etmeyen Şî'ilere karşı bir reddiyye niteliği taşımaktadır.

On sekizinci maddede Hz. Peygamber'in ana-babasının Câhiliyye inancı üzerine ölmüş olmaları ifâde edilmiştir. Oysa bu durum da müslümanların inançlarını ilgilendiren bir mes'ele olmayıp yine Siyer kitaplarını ilgilendirmektedir. Kur'ân Hz. Peygamber'in ana-babası âhiretteki durumunu müslümanlara öğretmek için gönderilmemiş, böyle bir inanç esâsı getirmemiştir.

On dokuzuncu maddede Hz. Peygamber'in çocuklarından bahsedilmekte ve bunların varlığına inanmak sanki bir inanç esâsı gibi takdîm edilmektedir. Yine bu mes'ele de Siyer ve İslâm Târîhi kitaplarının konusudur. Kur'ân Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısını müslümanlara ezberlettirmek için gönderilmemiş, bunu bize bir inanç esâsı olarak göstermemiştir.

Yirminci maddede yine Hz. Peygamber'in hanımlarının isimleri ve sayıları zikredilmektedir. Oysa bu mes'ele yine Siyer ve İslâm Târîhinin konusudur. Müslümanların inanması

gereken bir husûs değildir.

Yukarıda da görüldüğü üzere, inanç kitaplarımız, en önemli Kur'ânî konuları değil de günlük hayatımızda pratik bâzı mes'eleleri, ihtilâflı mes'eleleri dile getirmekte, bâzı mes'eleleri de hedefinden saptırmakta ve müslümanları inanç bakımından pasifleştirmektedir. Kanâ'atimizce inanç kitapları Kur'ân ve mütevâtir hadîslerin ışığında yeniden gözden geçirilmeli ve inanç kitapları müslümanlara günlük hayatta bir dinamizm kazandırmalıdır. Buna şiddetle ihtiyaç vardır.

Hadîsler açısından inanç kitaplarına baktığımız zaman, durumun daha da vahîm olduğunu görmekteyiz. Temelde inanç konusu olan bir mes'elenin hükmünün kesin hüküm ifâde eden nasslarla sâbit olması gerekir. Ancak, sonradan gelenler mevcut uygulamayı kurtarmak için inanç konusunda mütevâtir olmayan âhad hadîslerle de emel edilebileceğini savunmuşlardır. Oysa âhad hadîsler bütün âlimlerin ittîfâkı ile zan ifâde eder. İnançta ise kesinlik olması gerekir. Hükmü kesin olmayan bir hadîs ile herhangi bir inanç konusu ortaya konamaz, konmamalıdır. Biz uygulamada sahîh hadîslerle inançlara dayanak gösterilmesini bir tarafa bırakıyoruz ve zayıf ve uydurma hadîslerin de inanç kitaplarında delil olarak ileri sürüldüğünü görüyoruz. Aşağıda bunlardan bâzı örnekler verecek konuya devâm etmek istiyoruz:

1-“İsrâîloğulları yetmiş iki gruba ayrılmıştır. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Biri dışında, bunların hepsi cehennemliktir.” Sahâbe: “Bu grup kimdir yâ Rasûlallah?” diye sorunca da: “Ben ve Ashâbımın

üzerinde bulunduğu yoldan yürüyenlerdir." cevâbını verdi."²

İbn Mâce'deki rivâyette ise hadîsin son cümlesi "Onlar cemâattir." tarzında geçiyor.³

Ez-Zevâid adlı kitapta, bu hadîsin râvîleri arasında bulunan Avf b. Mâlik hakkında "Onun için çok söz söylenmiştir" denilmiştir. Yine aynı hadîsin râvîleri arasında bulunan Abbâd b. Yûsuf hakkında İbn Mâce'den başkası ondan hadîs tahrîc etmemiştir, denilmektedir. İbn Mâce ondan bu hadîsten başkasını rivâyet etmemiştir.⁴ Ebû Dâvûd ise bu hadîs için "Hasen garîb" demiştir. Hadîs zayıftır. Ancak Muâviye'den rivâyet edilen benzeri bir hadîs ile takviye edilmiştir.⁵

Yukarıdaki hadîsin Muâviye'den rivâyet edilen başka bir hadîs ile takviye edilmesi bu hadîsi kurtarmaz. Bu hadîs ümmetin parçalanmasını mâzur göstermeye yönelik bir metin olarak göze çarpmaktadır. Çünkü Muâviye döneminde büyük kargaşa ve ayrılıklar meydana gelmişti. Bu birliği sağlamaya yönelik bir manzara arz etmektedir. Özellikle cemâat tâbiri dikkatimizi çekmektedir. Bu tâbir siyâsî bir tâbir olarak dikkat çekicidir. O günkü kargaşanın önlenmesi için insanları belli bir cemâat içinde birleştirmek konusunda çaba harcanması tabîidir. Nitekim Muâviye cemâat çağrısına önem vermiştir. Çünkü siyâsî birlik tehlikede idi. Eğer ümmetin parçalanması için bir çâre aranıyor idiye, bunun cemâat etrâfında birleşme yerine Kur'ân ve Sünnet etrâfında birleşmeye yönelik olması gerekirdi. Çünkü Hz.

Peygamber ümmetinin birliğini sağlamak için sürekli olarak ümmeti Kur'ân ve Sünnet etrâfında birleşmeye çağır-mıştı. Neden Kur'ân ve Sünnet etrâfında değil de cemâat etrâfında birleşmekten bahsediliyor?

Bunun yanında hadîsin zayıf olması, ümmetin birliği gibi en önemli konuda delîl kabul edilemeyeceğini gösteriyor. inanç konularında âhad hadîslerle bile amel edilmediğine göre, zayıf hadîsle nasıl amel edilebilir ki? Özellikle Ümmetin parçalanmış durumunu adetâ hikâye eden ve olaya göre söylenmiş intibâını veren zayıf bir hadîs ile nasıl amel edilir ki? Hz. Peygamber ümmetinin moralini bozmak için değil, onu güçlendirmek için çaba harcamıştır. Oysa hadîs tefrikayı kabullenme ve onu bir kader gibi görmeyi hedeflemektedir. On dört asırdan beri tefrikaya inanan, onu meşrû kabul eden ve bir türlü toparlanıp kendine gelemeyen İslâm dünyasının durumu bu düşüncemize delîl teşkil etmektedir. Bu hadîs mevcut ayrılıklara karşı sâdece Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâ'at düşüncesinde olanların, bu cemâate katılanların kurtulacağı tezini ortaya atmakta, dolayısıyla saltanat rejimi ile özdeşleşmiş bir cemâatçilik anlayışı meydana getirmektedir. Bu hadîsin uydurulması kuvvetle muhtemeldir. Bu hadîs olaya göre uydurulmuş intibâını veriyor. Yâni mevcut gruplar içinde Ehl-i Sünnet ve'l-cemâ'at grubunu müdâfaa etmek ve siyâsî güç kazanmak için söylenmiş olabilir. Ümmetin en önemli mes'elesi olan birlik ve berâberlik konusunda zayıf bir hadîs ile amel edilemeyeceği âşikârdır.

Hadîste özellikle fâsiklar müdâfaa edilmekte, onlar kurtarılmaya çalışıl-

2. Tirmizî, 2643.

3. İbn Mâce, 2/1322.

4. İbn Mâce, 2/1322.

5. Begavî, Şerhu's-Sünne, 1/213.

maktadır. Oysa Kur'an mü'minlere takvâyı tavsiye etmekte, takvâ sâhibi insanlarla berâber olmak tavsiye edilmekte, Allah'ın takvâ sâhipleri ile berâber olduğu sık sık ifâde edilmektedir. Nasıl olur da fâsıkların arkasında namaz kılmak emredilir? Hz. Peygamber'in böyle bir emri vermesi düşünülemez. Özellikle üçüncü cümlesinde cihâd rûhu söndürülmek ve sınırlandırılmak istenmekte, fâsık da olsa takvâ sâhibi de olsa, devlet yöneticileri ile düşmana karşı savaşılması emredilmektedir. Bu anlayış ile yetişen bir mü'minler topluluğunun cihâdın diğer geniş anlamları çerçevesinde devlet adamlarının zulüm ve hatâlarına karşı cihâd etmeleri nasıl düşünülebilir ki?

Feyzu'l-Kâdir'de bu hadîs için şu bilgiler verilmektedir: "Hadîs hakkında sükût edilmiş, dolayısıyla sağlam olduğu intibâhı verilmiştir. Oysa hadîs sağlam değildir. Zehebî, *el-Mühezzeb* adlı kitâbında, hadîste kesiklik bulunduğunu söylemiştir. İbn Hacer de hadîsin munkatî' olduğuna kesin olarak hükmetmiş ve bu hadîsin İbn Hibbân'da başka bir yoldan "*ez-Zu'afâ*"da Abdullah b. Muhammed b. Yahyâ b. Urve'den, Hişâm'dan Ebû Sâlih'ten rivâyet edildiği kaydedilmiştir. Abdullah ise hadîsi terkedilmiş bir râvîdir. Dârekutnî ve diğerleri de hadîsi, her biri cidden zayıf olan yollardan rivâyet etmişlerdir. Ukaylî bu hadîs için sâbit olmuş bir isnâd bulunmadığını söylemiştir. Hadîsi Beyhakî de rivâyet etmiş olup yapılan rivâyetlerin hepsi son derece zayıftır. Hakîm de "*Bu hadîs münker bir hadîstir*" demiştir.⁶

Hadîs mütehasşislerinin ver-

dikleri bilgilerden de anlaşılıyor ki, bu hadîs son derece zayıf olup inanç gibi önemli ve kesin bilgi isteyen konularda delîl değeri yoktur. Hadîs ancak, halkın yöneticilere karşı direncini kırmakta, tefrikâyı bir kader olarak göstermekte, yöneticilerle berâber bir cemâat etrâfında birleşmeyi hedeflemektedir.

3- "*Hilâfet ümmetimde otuz senedir. Ondan sonra saltanat olacaktır.*"

Hadîs hasen olup onu Sa'îd b. Cemhân'dan sâdece bir kimse rivâyet etmiştir.⁷

Elbânî, *el-Ehâdisu's-Sahîhe*'sinde bu hadîs hakkında aşağıdaki bilgileri vermektedir:

Sa'îd b. Cemhân bu hadîse ilâve yapmıştır. Bu ilâvesiyle hadîsi rivâyet etme konusunda; sâdece Haşrec b. Nebâte, Sa'îd b. Cemhân'dan rivâyet etmiştir. Bu rivâyet zayıftır. Çünkü Haşrec zayıf bir râvîdir. Zehebî Haşrec'i *ez-Zu'afâ*'sında zikretmiştir. Nesâî, Haşrec'in kuvvetli bir râvî olmadığını söylemiştir. Hâfız *et-Takrîb*'inde "Doğru bir râvîdir, fakat yanılır" demiştir. Elbânî hadîs hakkındaki kanâ'atini açıklarken şöyle diyor, "Ben derim ki; hadîsin aslı sâbittir." Tirmizî de hadîs hakkında şu bilgiyi veriyor, "Bu hadîs hasendir. Onu sâdece bir kişi Sa'îd b. Cemhân'dan rivâyet etmiş olup hadîsi sâdece Sa'îd b. Cemhân yoluyla tanımaktayız. demiştir. İbn-i Ebî Âsım hadîs hakkında şu bilgiyi veriyor: "Hadîs nakil yönünden sâbittir. Sa'îd b. Cemhân'dan Hammâd b. Seleme, Avvâm b. Havşeb ve Haşrec rivâyet etmişlerdir." Elbânî diyor ki, "Ben derim ki hadîsi hadîs imâmlarından bir topluluk güvenilir

6. Münâvî, *Feyzu'l-Kâdir*, 4/201.

7. Tirmizî, 4/503.

kabûl etmişlerdir. Ahmed, İbn Ma'ın ve Ebû Dâvûd bunlardandır. Hâfız *et-Takrîb*'inde "Ben derim ki; Sa'îd'in hadîsini adı geçenler takviye etmişlerdir. Hakîm bunlardandır. Burada hadîsin isnâdını sahîh kabûl etmiştir. Nitekim başka bir hadîste de bunun hadîsini sahîh kabûl etmiştir.(3/506) Ahmed o hadîsi, hadîse yaklaştırmıştır. Zehebî de ona uygun görüş belirtmiştir. Hâfız buna benzer bir tashîhe *el-Feth*'inde(13/182) işâret etmiştir ve ona uygun olarak "İbn Hibbân ve diğerleri de bu hadîsi sahîh kabûl etmiştir" demiştir. İbn Cerîr *et-Taberî* de *Cüz*'ünde i'tikâd bahsinde (S. 7) bunu delîl kabûl etmiştir. Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye de *Kâide* isimli kitabında bu hadîsi sahîh kabûl etmiştir. Bu kitap Zâhiriyye kütüphanesinde kendi el yazısı ile müsvedde hâlinde korunmuştur (K. 2/84). İbn Teymiyye'nin hadîs hakkındaki kanâati geniş bir açıklama tarzında geçiyor.

Daha sonra Elbânî bu hadîsin iki şâhidini zikrediyor. Yer darlığı sebebi ile bu hadîsleri burada zikretmek istemiyoruz. Dileyenler adı geçen kaynağa mürâcaat edebilirler. Daha sonra Elbânî târihçi İbn Haldûn'un mezkûr hadîsi zayıf kabûl ettiğini ve hadîs hakkında şu mütâlâyı serdettiğini zikrederek şöyle devâm ediyor:

"İbn Haldûn demiştir ki: "Muâviye devletini ve târihini halifeler devletine ve târihine ilhâk etmemiz yakışır. Çünkü Muâviye fazîlet, adâlet ve Sahâbîlikte halifeleri tâkib etmektedir. Bu konuda rivâyet olunan "*Hilâfet otuz yıldır*" hadîsine bakılmaz. Çünkü o hadîs sahîh değildir. Gerçek şu ki,

Muâviye halifeler topluluğu içindedir..." Bu konuda İbn Haldûn'a allâme İbn Arabî de uyararak şöyle diyor, "Bu hadîs sahîh değildir."⁹

Elbânî daha sonra bu hadîsi çağdaş Muhibbu'd-Dîn el-Hâtib'in bâzı illetlere dayalı olarak zayıf kabûl ettiğini zikrettikten sonra bunlara gerekli cevâbı veriyor.¹⁰

Elbânî zayıf olmakla nitelendirilen ve kendisinin de râvîlerinden olan Sa'îd b. Cemhân'ın zayıf bir râvî olduğunu kabûl etmesine karşılık, rivâyet ettiği hadîsin aslının sâbit olduğunu müdâfaa ediyor, bu hadîse başkaca şâhidler getirmeye çalışıyor. Ancak, bu hadîs başka hadîslerle ve rivâyet yolları ile takviye edilse de İslâm ümmetinin en önemli mes'elesi olan yönetim konusunda delîl kabûl edilemez. Çünkü inanç konusunda kesin delîl gerektiği gibi, ümmetin siyâseti ile ilgili konularda da kesin delîllerin bulunması gerekir. Hadîs bu şekliyle kabûl edildiği takdirde, Kur'ân nasslarına aykırı düşüyor. Çünkü Kur'ân hilâfet otuz sene olarak kabûl edilirse, kıyâmete kadar bu ümmetin yönetim şekli hakkında kafa yormaması gerekir. Çünkü nasıl olsa yüce Peygamberimiz hilâfetin otuz yıl süreceğini açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra herhangi bir çaba harcamak, nassı zorlamak olur.

Ayrıca, Hz. Peygamber döneminde hilâfet terimi yoktu, hilâfet diye bir mes'ele de yoktu. İmâre konusu gündemde olabilirdi. Çünkü Hz. peygamber hayâtı boyunca çeşitli bölgelere emirler göndermişti. Fakat hilâfet diye

9.el-Avâsım Mine'l-Kavâsım.

10.bkz. Elbânî, *el-Ehâdisu's-Sahîha*, 1/742-749.

8.Elbânî, *el-Ehâdisü's-Sahîha*, 1/744.

bir konu yoktu. Bu hadîs hilâfet ve saltanat tartışmalarından sonra olaya tıpa tıpa uyar tarzda karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımlardan yukarıdaki hadîsi inanç konusunda özellikle ümmetin en önemli mes'elelerinden biri olan yönetim konusunda delîl olarak ileri sürmek önemli sakıncalar doğurabilir. Bu konuda mantıkî açıdan İbn Arabî ile İbn Haldûn'un görüşlerine katılıyor, yukarıdaki hadîsin sahîh olmadığına inanıyoruz. Yukarıda zikredilen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bir fikir vermesi bakımından biz bu kadarı ile yetiniyoruz.

Görüldüğü üzere, gerek kapsadığı konular bakımından, gerekse dayandırılan deliller bakımından mevcut inanç kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi ve Kur'ânî bir çerçevede çağın ihtiyaçlarına cevap veren inanç esaslarının ortaya konması gerekir. Siyâsî yapının İslâm inanç kitaplarını, dolayısıyla târih boyunca büyük kitleleri etkilediğini, pasifize ettiğini görmekteyiz.

O halde çâre nedir? Çâre Kur'ân ve mütevâtir Sünnet ışığında inanç esaslarının yeniden gözden geçirilmesi, böylece sonradan ortaya konan bâzı mes'elelerin ve fazlalıkların tasfiye edilmesi gerekir. Müslümanlar yaşadıkları çağın şartlarına göre muâmelât konularında olduğu gibi, inançta da kendilerini yenilemesini ve olaylara göre mes'eleleri değiştirmesini bilmelidirler. Bundan on beş asır önce yaşamış toplumların kendi çağlarının sorunlarını, mes'elelerini bugün aynen tartışmasız kabûl edip okumak, okutmak ve insanlara anlatmak çıkar yol değildir. Çıkar yol inanç konularında da Kur'ânî bir metod izleyip sorun-

larımızı Kur'ân ve akıl ışığında çözmeye çalışmaktır.

* * *

İNANÇLARIN ARINDIRILMASI

İnanç, hayâtın temelidir. Özellikle İslâmî hayatta temel unsûr îmândır. Bir mü'minin ameli ne kadar iyi olursa olsun, inancı sağlam esaslara dayalı değilse, yaptığı bu amellerin, Allah katında bir değeri yoktur. Bu bakımdan îmânın müslüman hayâtındaki değeri çok büyüktür. Amelsiz cennete gitmek mümkün olabilir, fakat îmânsız cennete girmek mümkün değildir.

Müslümanın inancının çok sağlam olması, hurâfelerden arınarak kitap ve sahîh sünnete tam olarak uygun olması gerekir. Üzülerek belirtmeliyiz ki, siyâsî, sosyal bâzı sebeplerle ve dış etkilerle müslümanların inançlarına hurâfeler sokulmuş, dolayısıyla inançlar gerçek anlamda İslâmî bir itikâd olmaktan çıkarılmıştır. Kitap ve sahîh sünnette yer almayan bâzı husûslar maalesef müslümanların inanç esasları arasında yer almıştır. Bu yanlış düşünceler inanç esaslarımızdan temizlenmedikçe müslümanların toptekün kurtuluşu düşünülemez, yapılan ibâdetler bir değer taşıyamaz. Bu durum müslümanların müslümanca yaşamasına engel teşkil etmiştir. Her şeyden önce inançlarımızı sızmış olan bu gibi sökülüp atılması şarttır. Bu yazımızda özellikle inançlarımızı bozan ve olumsuz yönde etkileyen bu gibi düşüncelerden bahsetmek istiyoruz.

Müslümanların özellikle siyâsî rolünü olumsuz yönde etkileyen önemli bir inanç konusu vardır ki, bu da zâlim-

lere karşı çıkmaktır. İslâm dîninin en karakteristik özelliklerinden biri de bu zâlimlere karşı çıkışı, zulüm ile mücâdele edişidir. Ancak, Ehl-i Sünnet inanç kitaplarında yer alan bir inanç vardır ki, bunun Kur'ân'daki ilke ile bağdaştırılması aslâ mümkün değildir. inanç olarak takdîm edilen husûs şudur, Zâlim de olsa devlet başkanına itâ'at etmek, ona karşı çıkmamak vâcibdir. Böyle durumlarda ancak zâlimlere kalben buğzedilebilir. Bu da müslümanları pasifleştiriyor, zâlimleri cesâretlendiriyor, zâlimlere insanların yardımcı olmasına ve onları kötü gidişten kurtarmasına engel oluyor. Pasif duruma düşen Ehl-i Sünnet dünyâsı bu inançtan etkilenmiş olsa gerektir. Oysa Kur'ân-ı Kerim, çok sayıdaki âyetlerde müslümanları zulme ve zâlimlere karşı çıkmaya, kötülüklerin ve haksızlıkların yok edilmesi için çaba harcamaya, bunun için yol aramaya çağırıyor. Yine Kur'ân, her müslümana iyilikleri emredip kötülüklerden yasaklama görevini yüklüyor. "Sizden her kim bir kötülük görürse onu eli ile ortadan kaldırsın, eğer buna gücü yetmezse dili ile ortadan kaldırmaya çalışsın, buna da gücü yetmezse kalbi ile buğzetsin" tarzında kaynaklarda yer alan hadis, senedi ve râvîleri ne durumda olursa olsun, Kur'ân nassları ile çelişiyor. Çelişme durumunda en kuvvetli olan ile amel edilir. Hadis, âyetle çelişirse Ebû Hanîfe'nin usûlü, âyetin tercih edilmesi ve hadîs ile amel edilmesidir. Ayrıca bu hadîsin sened ve râvîleri üzerinde derin bir araştırma yapmak gerekir. Eğer hadîs ile amel edilecekse, âyetlerin hükmü terkedilmiş olacaktır. Âyet terketme yetkisi ise hiçbir

mü'mine verilmemiştir. O halde Kur'ân ile amel eder, hadîsin hükmünü bırakırız.

Bundan çıkarabileceğimiz sonuç şudur, Bu noktada Ehl-i Sünnetin inancı inanç olmaktan çıkarılmış, o günün siyâsîlerinin isteklerine uygun hâle getirilmiş, dolayısıyla inanç siyasal yapıdan etkilenmiştir. Bunu ayıklamak gerekir.

Selef inancı böyle değildi. Sahâbe, saf ve tertemiz bir inanca sâhip olup, Kur'ân'daki ilkeleri tamâmıyla uygulamaktaydı. Sahâbenin ölümünden ve bu neslin tükenmesinden sonra, sosyal ve siyasal yapıdaki değişiklikler müslümanlar üzerinde etkili olmuş, cihâd da emr-i bi'l-ma'rûf da çığırından çıkarılmıştır.

İyilikleri emretmek, kötülüklerden sakındırmak farz bir görev olmasına karşılık, sonradan yazılan inanç kitaplarında bu görev fitneye sebep olmadığı sürece, kaydıyla sınırlandırılmış, eğer tâbiri câizse canına okunmuştur.

Cihâd sâdece dış düşmanlara karşı cephede savaşmak demek değildir. Bu kelimenin anlamı çok geniş bir çerçeve çizer. Direnmek, hakkını istemek için mücâdele etmek, toplumun düzelmesi ve düzene girmesi için her türlü çabayı harcamak bu terimin anlamı içine girmektedir. Fakat, sonradan gelenler tarafından sâdece kitâl anlamında kullanılmıştır. Bu anlamda kullanıldığı için de siyâsî yelpâzeye uygun hâle getirilmiş, sâdece dış düşmanlara karşı sultanlarla berâber savaşmak anlamında dikte ettirilmiştir. Bu anlamı imâ ile cihâdın inanç kitaplarında yer aldığını ve yozlaştırıldığını görmekteyiz.

İslâm dünyâsı, kalbi ile buğz ederek ve kötülöklere karşı bedduâ, iyilikler için duâ ederek amaca ulaşmada pasifize edilmiştir. Zayıf bir îmânla ve pasif bir davranışla, dar bir çerçeve ile müslümanlar nereye varabilirler ki? Cihâd çağımızda ekonomiyi, bilimi, siyâseti, san'atı, müziği ve turizmi de içine almalıdır. Bu sayılan alanlarda da büyük cihâd imkânları vardır. Müzik ile de cihâd edilebilir, artist olarak, tiyatrocü olarak, siyâsetçi olarak da cihâd edilebilir. Özellikle ekonomik güç elde ederek daha büyük çapta cihâd edilebilir. İnançlarımıza sokulan yanlışlar, görüldüğü gibi bu cihâdın önünde bir engel teşkil etmiş, İslâm her yerde saldıran bir din görünümüne büründürülmüştür. İslâm'ı bu ve benzeri yanlış görüntülerden ve anlaşılmalardan kurtarmak, ilim adamlarının boynunun borcudur.

* * *

İSLÂM'I YAŞAMAK

Dünyâ hayâtının temeli dîndir. Dînsin hiçbir millet, dengeli bir şekilde, sürekli olarak yaşayamaz. Târih boyunca bütün milletler, bir dîne inarak ve ilkelerine dayanarak yaşamışlardır. Dinsiz hiç bir millet varlığını sürdüremez.

Dinlerin en gelişmiş olanı ve en mükemmeli, en sonuncusu İslâm dînidir. İslâm dîni, gelmiş geçmiş bütün semâvî dinlerin ilkelerini kapsadığı gibi, çağlar boyunca insanların hayâtına ışık tutacak ilkeler getirerek büyük bir devrim gerçekleştirmiştir. İslâm dîni, akla, bilime, özgürlüğe, insanlığa ve topyekün dünyâ hayâtına değer veren, Hak dînin adıdır. Bu dünyâ hayâtında her insanı kelimenin

tam anlamıyla mutlu kılacak güçtedir. Müslümanların ve tüm insanların, gerçek anlamda mutluluğu, İslâm'ı aslında olduğu gibi tanıyıp, yaşamaktan geçer. İslâm sâdece ibâdetler olarak değil, aynı zamanda dünyâ hayâtı olarak da yaşanmalıdır. Dînimiz bunu bize emretmektedir.

İslâm, inananlarını, sonsuza dek kelimenin tam anlamı ile mutlu kılacak gücü bünyesinde bulundurmaktadır. Çağımızda müslümanların en önemli mes'elesi İslâm'ı gerçekte olduğu gibi anlamak ve yaşamaktır. Yaşanmayan bir inancın ne Allah katında, ne de insanlar katında bir değeri yoktur. İslâm'ı yaşamamanın yolu, onu hurâfelerden ve tüm saçmalıklardan arınmış olarak tanımaktan geçer. İslâm'ı tanımak, ana kitap Kur'ân'ı ve onun açıklayıcısı olan sahîh Sünneti anlamak, tanıyıp, araştırmakla mümkündür. Bunun için, özellikle çağdaş ilimlerin de yardımı ile Kur'ân'a yaklaşmak, onun hayat dolu ilkelerini çağımız insanına sunmak bir vebîbedir.

Kanâ'atimizce iki türlü İslâm anlayışı vardır. Biri geleneklerle karışmış olan İslâm, diğeri gerçek İslâm'dır. Târihî birikimler sonucu İslâm çeşitli toplumların gelenekleri ile karışarak değişik bir şekil almış, biraz daha zorlaşmış ve gelenekleştirilmiştir. Bize düşen en önemli görev, gerçek İslâm'ı ortaya koymak, böylece çağımız insanların susuzluğunu gidermektir. Çağımızda yaşayan insanların gerçek İslâm'a çok ihtiyaçları vardır. Buna ne derece ihtiyaçları olduğu, araştırılıp ortaya konduktan sonra daha iyi anlaşılabilir olacaktır. Gerçek İslâm'ın anlaşılması ancak Kur'ân'ı ve Hz. Peygamber'in İslâm'ı uygulama ve yaşama

biçimi olan sahîh Sünneti anlamakla mümkündür. Bunun için bu iki kaynağı çok sağlıklı ve ciddi bir şekilde araştırmak icâb eder.

Dünyâ müslümanlarının, özellikle ülkemizde yaşayan müslümanların mutluluğu İslâm'ı inanç, ibâdet, ahlâk, siyâset ve dünyâ muâmeleleri olarak yaşamaktan geçer. İslâm'ı yaşamaksızın sâdece îmân ile mutluluk aramak seraptan şarap ummak gibidir.

Rüşvet, iltimâs, anarşi, haksızlıklar, çirkin işler, haksız kazançlar, düşmanlık, kin ve nefret, ayrılık ve gayrılıklar, ancak İslâm'ı yaşamakla önlenabilir.

Bugün medenî olarak nitelendirilen Batı'nın sergilediği vahşilik ve çirkinlikler hepimizin ve tüm dünyânın gözleri önünde cereyân etmektedir. Bu gerçeği artık herkesin anlaması ve tam anlamı ile İslâm'a teslim olması gerekir. Bosna Hersek Cumhurbaşkanı sayın Ali İzzet Begoviç ne güzel söylüyor: "*Ey teslîmiyyet! Senin adın İslâm'dır*". Teslim olalım, kurtulalım.

İslâm'ı genel çizgileri ile şöyle tanımlayabiliriz: Kuvvetli bir îmân, azim, sebât, sabır, tevekkül, din ve vicdân özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, siyâset ilkeleri, çalışmak, başarmak, dünyâ hayâtında kuvvetli olmak, üstünlük elde etmek, kuvvet, dünyâ hayâtına hâkim olmak, rahmet, müjde, kolaylık, iyilik ve güzellikler, hayır ve hasenât, hayra ve iyiliğe çağırarak, kötülüklerden sakındırmak, sözünde durmak, herkese insanca yaklaşmak, zararlı her türlü kötü söz ve davranışlardan uzak durmak, dünyâyı binmek, dünyâyı yüklenmemek sûretiyle bütün dünyâ sıkıntılarından ve zahmetlerinden kurtulmak; sonuç

olarak kâmil bir insan olmak.

İslâm şunlar değildir: Nefsine ve malına, çoluk çocuğuna esir olmak, tembellik, dilencilik, kadercilik, boş tevekkül, korku, dehşet, şiddet, baskı, yasaklar dizisi, hayâtı insanlara zindân eden anlayış, haramların sınırlarını genişleten sistem, dünyâyı terketmek, dünyâ ni'met ve zînetlerinden yararlanmamak, siyâsetten ve dünyâ işlerinden anlamamak.

İslâm kabuk değil, özdür. İslâm şekilcilik değil, gerçekçiliktir.

Toplumumuzda ve İslâm dünyâsındaki bedensel ihtilâfları çözüme kavuşturarak tek bir vücut gibi olmanın yolu Kur'ân'ı tanımaktan, Kur'ân kültüründe birleşmekten geçer. Müslümanlar arasında kültür birliğini, meşreb birliğini sağlayacak olan kaynak Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'ân'ın tam olarak anlaşılması ve ondan her çağda gereği gibi yararlanılması için, onun çağlara göre meâl ve tefsîrlerinin yapılması, hattâ her on yılda bir yenisinden yorumlanarak, ondan yeni mesaj ve ilhamların alınmasıdır. Kur'ân üzerinde bilimsel araştırmalar yapmak, özellikle ilim adamları ile iş adamlarını ilgilendirir. Bilim adamları için bilimsel yönünü, iş adamları da ekonomik yönünü üstlenirlerse, ülkemizde başarılamayacak hiç bir hizmetin bulunmadığına inanıyorum. Bu sebeple kardeşlerime şöyle seslenmek istiyorum: Bugün varlık sâhibisin, yarın ne olacağın belli değil; bugün ilim sâhibisin yarın ne olacağın garanti değil; bugün yaşıyorsun, sağlıklısın, yarın hasta olup olmayacağın, yaşayıp yaşamayacağın belli değil; bugün güçlüsün, yarın zayıf olup olmayacağın belli değil; bugün mutlusun, yarın mut-

lu mu, mutsuz mu olacağın belli değil. O halde fırsat bu fırsattır diyerek, gücünü bugün değerlendir, fırsatı kaçırma. Maddî-ma'nevî gücünü toplumunun hizmetinde kullan, kalıcı bir hizmet yap, bu dünyâya imzânı at. Böyle yaparsan ebedî olarak yaşarsın. Yoksa mal-mülk, mevkî, makâm, rütbe, zevk-u safâ ve sâdece yaşamak için yaşamaya değmez bu dünyâ... İnsan öldükten sonra da yaşamalı. Öldükten sonraki hayat, dünyâda kalış süresinden çok daha uzundur.

Öldükten sonra insan iki türlü yaşar, Ya bizzat Allah'ın yüce sıfatlarından biri olan kutsal ilme ve düşünceye imzâ atarak, ya da bilimsel ve düşünsel hareketlere destek olarak. Yoksa rütbe fânî, mevkî fânî, ömür fânî, mal-mülk fânî, sağlık fânî, herşey fânîdir. Kalıcı olan tek şey vardır. O da topluma yapılan hizmetlerdir. Bu hizmetlerin en büyüğü Kur'ân'a ve onun açıklaması olan sahîh Sünnete yapılandır. Çünkü Kur'an kitapların en büyüğüdür. Düşüncelerin, mutlulukların en büyüğü Kur'ân'da ve Hz. Peygamber'in gerçek hayâtında vardır. bu iki kaynağa hizmet eden kendini ebedîleştirmiş, öldükten sonra da yaşamış olur. Bu şekilde hizmet edince dünyâ hayâtında yaşamaya değer. O halde Kur'ân'a hizmet edelim, ebedî yaşayalım.¹¹

* * *

HAYÂTIN TEMELİ İMÂN

Hayâtın temeli îmândır. İmânsız bir hayat bitkisel bir hayattan farksızdır. En büyük tehlike îmânsızlıktır.

11.Doç. Dr. Yûnus Vehbi YAVUZ'un bir hizmet yemeği dolayısıyla yaptığı konuşmanın metnidir (30/12/1993 YEŞİL-BURSA)

Bir şeye inanan, kendini sınırlama ve belli ölçülerde disipline etme imkânına sâhiptir. Fakat inanmayanların böyle bir şansı yoktur.

İnsanları kurtaracak, toplumları sürekli dengede tutacak, onlara hayat verecek olan îmân ise İslâmî îmândır. İslâmî îmânın en karakteristik özelliği kişileri bağımsız kılması, şerefini koruyarak fânî varlıklar karşısında küçük düşürmemesi ve başını her zaman dik tutmasıdır. Saçma inançların, sapık düşüncelerin İslâmî îmânda yeri yoktur. İnsan aklını esas alan bir îmân anlayışı her halde en üstün bir îmân anlayışı olsa gerektir. İslâm akla o derece önem vermiştir ki, bir kimsenin kendi aklı ile yüce Allah'ın varlığını bulma sorumluluğunu yüklemiştir. İmânın temeli de akıldır. Bugün çağımız ve ileriki çağlar ancak akıl ile ayakta durabilecektir. Her şey akıl ile çözüme kavuşturuluyor. İslâmî îmân da akıl hareketine getirip her türlü yanlış düşüncelerden ve inanış biçimlerinden kişileri koruyup bu dünyâ hayâtından en güzel bir şekilde yararlanma zemînini hazırlar.

İslâmî hayatta da inancın değeri çok yüksektir. İnanç eğer sahîh değilse, yanlışlarla ve hurâfelerle karışmışsa, böyle bir mü'minin yapacağı diğer işlerin, ibâdet ve davranışların Allah katında bir değeri olmaz. Önce katıksız, saf ve sağlam bir îmân gerekir. Çağımızda yarı câhilî bir hayat yaşayan bizim toplumumuzda en çok üzerinde durulması gereken, ağırlık verilmesi icâb eden nokta îmân konusudur. Eğer toplumun bütün fertlerini kucaklayacak bir îmân anlayışı yayılabilirse, müslümanım diyen herkesin îmânı güçlendirilip teferruâtla fazla

uğraşılmazsa, öyle inanıyoruz ki, kısa zamanda bütün çatışmalar önlenecek, yanlışlar atılacak, tüm inananlar kardeş olacaktır.

Fakat, dindar kesimin bir hatâsı vardır. O da temel mes'eleyi, yâni îmânı bırakıp amel ile, teferruât ile gereğinden fazla meşgûl olması, îmânı ihmâl etmesi ve ağırlığı ikinci, üçüncü dereceden mes'elelere vermiş olmasıdır. Bu yanlıştan dönülürse, kılığıkıyâfeti, davranışı ne olursa olsun, aşama biçimi nasıl olursa olsun, Allah'a, âhirete inanan, îmânın diğer ilkelerine kuvvetle bağlanan herkes îmânını güçlendirip hayat kazanacak, iç yapısında güç ve kuvvet kazanan bir mü'min kul, iç sâiki ile kendine çekidüzen verecektir. Fakat, îmânın takviyesine ağırlık vermeyip de amel ile, şekilcilik ile uğraşmak giderek inananların sayısını azaltmakta, ya da insanların İslâmî hayâta soğuk bakmasına neden olmaktadır. Çünkü mühim ehemme tercih ediliyor. Aküsü zayıf olan, ya da boşalmış bulunan bir otonun aksesuarını ne kadar süsler-seniz süsleyin, arabayı yürütmek için maksada ulaşamazsınız. Oto olduğu yerde kalır, zamanla çürür, yok olur. Fakat akü doldurulur da yürütülürse, bu otonun kazanacağı paralarla kendi kendini finanse etmesi işten bile değildir. O halde inananları, tüm müslümanım diyenleri, konumu, durumu ne olursa olsun, müslüman olduğunu ifade ve iddiâ edenleri kucaklamalıyız; onlara yardımcı ve destek olmalı, aslâ dışlamamalıyız. Aksi takdirde bâzı insanların dînden soğumasının, dîne karşı tavrı almasının sorumlusu bizler oluruz. Allah korusun, bu durum büyük bir tehlikedir. Çerçeveyi ne ka-

dar geniş tutarsak, insanlar Allah'ın rahmetinden o ölçüde yararlanmış olur. Daraltırsak, hakkımız olmayan bir işi yapmış oluruz, ki bu haksızlıktır, kanâ'atimizce en büyük günahlardan biridir.

Dînî çağrıda dâvetçilerin en önemli görevi insanları nefret ettirmemek, müjdelemek, kolaylaştırmak, zorlaştırmamaktır. Bunun için insanları, sürekli olarak Kur'ân'da yer alan müjdelere müjdelemeli, güzellikleri, iyilikleri gözler önüne sermeli, yumuşak, tath ve güzel sözlerle insanları Hakka çağırmalıyız. Hz. Peygamber'in insanları Hakka çağırmadaki metodu yumuşaklıktır. Çağımızda bâzı dâvetçiler ise bunun tam tersini, yâni sertliği esas almaktadırlar. Sertlik ile kişiler farazâ siyâsî bir başarı elde etseler de, İslâm'ı gönülden kabûl ettirme ve yaşam biçimine çevirmede başarı elde edemezler. Çünkü İslâm "teslîm olmak"tır, gönülden bağlanmaktır; sevgi ister, şefkat ister, müjde ister, mühlet ister. Hz. Peygamber insanları müslüman etmek için çarpınırken, kendini yok edersine üzmesi karşısında yüce Allah tarafından uyarılmış, **"İnanmıyorlar diye, nerede ise kendini yok edeceksin. Dilersek biz onların üzerine gökten bir mu'cize göndeririz de ona boyun eğip kalırlar."** (eş-Şu'arâ, 26/3-4) buyurulmuştur. Yine el-Kehf sûresi, 18/6. âyetinde şöyle buyurulmaktadır, **"Bu söze inanmayanların ardından üzülmekle nerede ise kendini yok edeceksin."**

İslâm'ın aslına müdâhale söz konusu olamaz. Hangi düşünce ile olursa olsun, bu müdâhale yapıldığı takdirde dîn çağırından çıkar, insanların anlayışı hâline dönüşür.